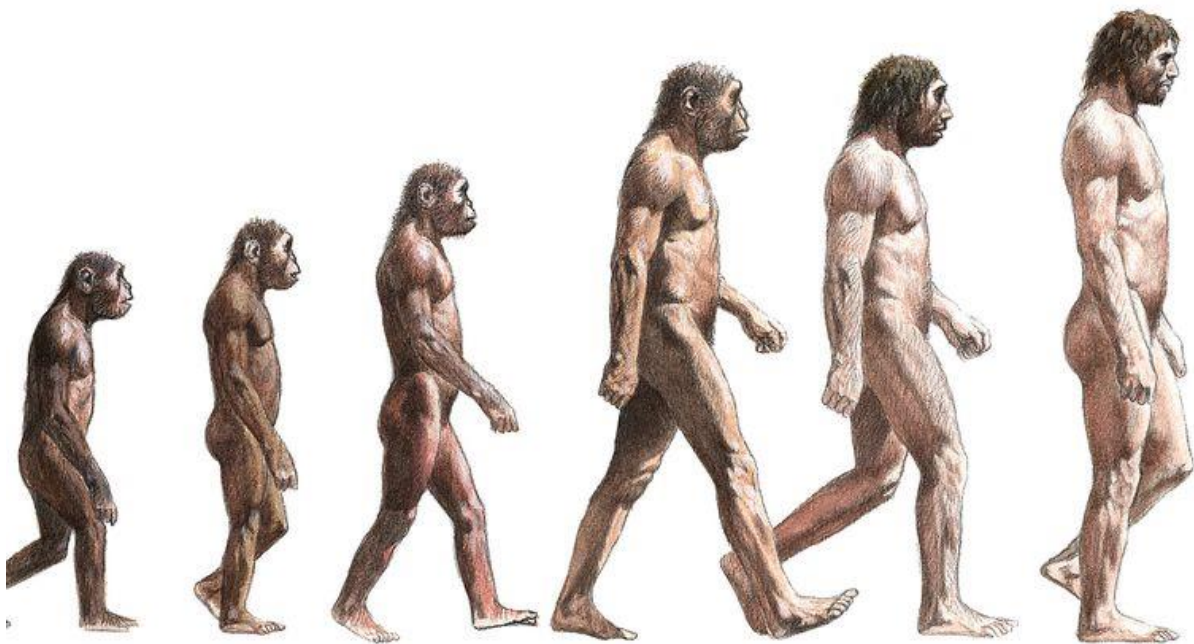
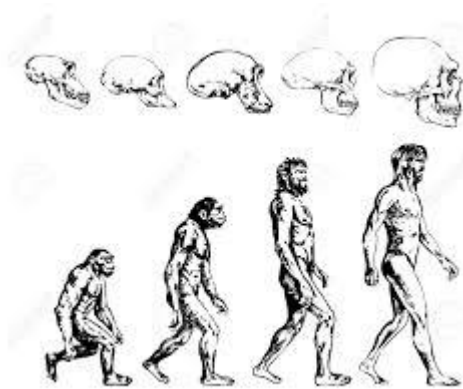

Oerknallen in theater

Lezing voor De drie ringen

Theater Kerkrade 11-01-2020

OERKNALLEN IN THEATER

Overleven!!! Naar het boek 'Sapiens' van de schrijver Yuval Noah Harari.

De mensheid weet steeds weer alle andere species op deze wereld te overwinnen. Terwijl ze niet de snelste, sterkste is, noch kan ze zelfstandig vliegen of onder water overleven. Dat ze echter beschikt over verbeeldingskracht maakt haar 'overleveraar' pur sang, zo blijkt al zo'n 60 à 70.000 jaar. Dat ze in staat is verhalen in grote groepen met elkaar te kunnen delen geeft haar bijzondere kwaliteiten, kennis en kunde waardoor ze andere species overleeft, omdat ze daarmee sterker, slimmer en vaardiger blijkt. Als we zeggen dat mensen, in tegenstelling tot andere species, verhalen kunnen overdragen die haar 'lerend' en innovatief maken, waarmee ze vervolgens ook steeds weer nieuwe vraagstukken aankunnen, dan hebben we het ook al snel over Cultuur.

Cultuur verwijst naar menselijke activiteiten en symbolen die deze activiteit betekenis geven. De mens onderscheidt zich van alle andere levende wezens door haar verbeeldingskracht en de kunst verhalen over te dragen. Cultuur is derhalve dat wat de mens scheidt. Het begrip staat tegenover "natuur" (dat wat aangeboren is, wat spontaan en zonder menselijk toedoen is ontstaan) en verwijst naar menselijke activiteit en de symbolen die deze activiteit betekenis geven. Cultuur wordt in verschillende betekenissen gebruikt en de definities zijn uiteenlopend naargelang de theoretische benaderingen en de beeldvorming. De wereld van de wetenschap en onderwijs gaat hand in hand met de wereld van de cultuur, in deze verhandeling beperk ik me echter in hoge mate tot de wereld van de podiumkunsten. Hier niet zozeer gericht op de waarde van de kunst zelve (L'art pour l'art ofwel 'kunst om de kunst'), waarover ook een avond vullend programma te maken is. Ten aanzien van die verbeelding definiëren wij hier het belang van theaters voor hun steden waar we met name ontmoeting en oriëntatiemogelijkheden in de belangrijkste communicatiemiddelen van de mensheid voorstaan. In de Nederlandse context herkennen we daarin momenteel belangrijke podiumkunstdisciplines als toneel, dans, klassieke muziek, (pop)muziek, opera, muziektheater/musical, show en cabaret.

Betekenisvolle ontmoetingen vormen een essentieel onderdeel van ons voortbestaan, verhalen delen is een unieke menselijke kwaliteit en bepalend voor haar voortbestaan. Waar alleen haar verbeelding leidt tot ook nieuwe antwoorden op nieuwe vraagstukken waar de mensheid zich voor gesteld weet, is de innovatie geboren. Door haar verbeeldingskracht en het feit dat ze verhalen kan delen onderscheidt de mensheid zich van elk ander levend wezen. Daaruit komt in hoge mate zelfs ons overleven voort schrijft Harari in zijn succesvolle boek 'Sapiens'.

Het is in hoge mate derhalve haar creativiteit en innovatief vermogen die haar tot de sterkste maakt en juist onze kunstenaars weten daarin hun belangrijkste bouwstenen. Zeker als zij zonder last of ruggespraak vrij op zoek kunnen gaan, met name binnen hoge waarden als de vrijheid van meningsuiting, weten zij te prikkelen, te bevragen, te verwonderen, te verbeelden en daarbij vaak zelfs te behagen.

De theaters, ook in onze provincie, zijn daarbij welhaast nog de enige plek in onze steden waar mensen in grote getalen de tijd nemen 'live' verhalen met elkaar te delen. We koesteren deze plekken want het zijn inderdaad juist die betekenisvolle ontmoetingen die ons vooruithelpen. We weten ons daarbij gesteund door bijvoorbeeld niemand minder dan Sir Winston Churchill die in de donkerste dagen van de geschiedenis van zijn land zei; 'Zonder traditie -cultuur- is kunst een kudde schapen zonder herder. Zonder innovatie een lijk.' Een citaat

van een de grootse staatsmannen ooit die daarbij niet op cultuur wilde bezuinigen, ook niet in oorlogstijd, want waar vechten we anders voor?

Linkse hobby en ‘eigen cultuur eerst’

De wereld is anno de 21e eeuw wel in het dorp\de stad gedaald, het dorp\de stad is echter nog op zoek naar haar nieuwe plek in de wereld.

‘Haar gedeelde verhalen maken in feite de stad’

Toenmalig Minister Brinkman van Cultuur nationaliseerde in 1988 het podiumkunstenbeleid in Nederland. Dat was beter voor de kunsten, goedkoper en efficiënter, zo meende hij. Waar de Gemeenten tot die tijd zich nog druk moesten maken om hun eigen toneel-, dans-, operagezelschappen en symfonieorkest beperkte hij hun invloed tot de kunstgebouwen en nam zelf de verantwoordelijkheid voor de podiumkunstproductie. En inderdaad in de eerste jaren werkte dat als een speer. In korte tijd werd onze podiumkunst inderdaad mooier en moderner, trof het korte tijd ook internationale furore. De Gemeenten daarentegen verweesden van diezelfde kunsten en gingen hun kunstgebouwen ‘exploiteren’, theaterdirecteuren werden veelal met excelsheet opdrachten van bezoekersaantallen en budgetbeheersing op pad gestuurd. Voor artistieke of maatschappelijk afweging paste nog weinig antwoord in die excelsheet vakjes.

In ‘kunstenland’ ontstond al snel vervreemding tussen de makers en die ‘geld tellende’ veelal periferie theaterorganisaties, waar ze zelf immers door de minister op innovatie en vernieuwing werden ‘afgerekend’. Hoe internationaler men zich verhiel, hoe meer de kunstenaar zich met Rijkssubsidie gesteund wist. Waar theaterbeleid ter stede meer en meer over volle zalen sprak en de vernieuwing aan belang in beleid verloor vervreemden derhalve in veel gemeenten Rijksgesubsidieerde kunstproducenten en de stedelijk podia van elkaar. Hoezeer Maastricht en Heerlen die dans in meer of mindere mate ontsprongen resteerde elders menigmaal alleen het entertainment op de podia (met name cabaret, show en musical). Drie decennia later wordt de ‘kunst’ er niet zelden weggezet als linkse hobby en spreekt men ter stede van ‘eigen cultuur eerst’. Waar ze die ‘eigen cultuur’ overigens niet weet te duiden, dat is men lokaal inmiddels verleerd, want de wethouder was alleen maar aan het tellen geraakt. Inmiddels komt in Gemeenteland het debat erover weer op gang, vraagt men zich, ook in Limburg, weer af waarvoor of mogelijk waartoe het in feite echt zou moeten leiden.

Waar haar burgers zich ook steeds meer mondiaal zijn gaan verhouden, ze reizen meer en oriënteren zich met name ook op de digitale snelweg, dreigt de stad als cultureel anker teloor te gaan. Waarbij ook de ‘surrogaat’ stedelijke functie als

koopgoot inmiddels eveneens aan kracht verliest, verwezenlijken de steden meer en meer. Is herbezinning over 'de stad/het dorp' van belang.

De wereld is wel in het dorp gedaald, maar het dorp heeft derhalve haar plek in de wereld nog niet terug.

Erger nog, er is veel betekenisvolle ontmoeting teloor gegaan, waar het juist haar gedeelde verhalen zijn die een dorp/stad zo uniek maken. Die verhalen zitten in haar stenen, maar meer nog in de live gedeelde en overgedragen verhalen. Zonder aan het belang van bijvoorbeeld musea voorbij te gaan **zijn het juist haar theaters die anno de 21^e eeuw welhaast nog de laatste plekken in de steden zijn waar men nog in grote getalen 'live' verhalen met elkaar deelt.** Waarvoor ze achter het TV scherm/smartphone vandaan komen en nog echt naar de ander willen luisteren. **Theater als plek waar de stad de stad wordt, waar ze meer en meer haar identiteit treft en ontwikkelt.** Waar podiumkunstenaars verhalen vertellen over stad en wereld, over heden, verleden en toekomst... De plek waar onze cultuur vorm en inhoud krijgt, juist ook door die andere culturen te tonen.

Global versus local

Diversiteit en inclusiviteit

Waar tot de tachtiger jaren, voordat het excelsheet tijdsgewricht haar intrede had gemaakt, veelal alleen sprake was van officiële kunst in de stedelijke theaters is dat anno de 21^e eeuw geheel anders. Waar voorheen de wethouder - via haar theaterdirecteur - wist wat goede kunst was voor haar burgers, zijn deze laatsten gemondialiseerd en geïndividualiseerd. Halen ze over de gehele wereld, via hun reizen en hun smartphones, tv- en computerschermen hun voorkeur voor theaterbezoek op. Is derhalve niet meer alleen teksttoneel, klassiek ballet, opera of symfonische muziek van belang. Anno de 21e eeuw kennen we in al die gebieden verruiming en vernieuwing. Spreken we onder meer van modern vlakke vloer theater, moderne dans naast klassiek ballet, muziektheater/musical/opera, (pop)muziek, show, cabaret, klassieke muziek, hiphop, breakdance, zelfs theatercolleges en doen de eerste vloggers, rappers en Dj's hun intrede op de podia etc. Heeft de kunst zich ook ambachtelijk ontwikkeld en verfijnd. Zijn belichting, geluidsengineering en hijstechniek mooiere decors en toneelscenerie ten dienste gekomen. Treffen we ook meer crossovers met choreografie en muziek, tekst en zelfs 'acrobatiek' en videokunst.

Gelijktijdig is er naast het landelijke kunstdebat een theaterdebat dat met name ook ter stede diversiteit en inclusiviteit vraagt, waarbij we anno de 21^e eeuw de verbeelding immers niet alleen waarde toedichten voor een kleine (kunst)elite. We eerder betekenisvolle ontmoetingen voor alle burgers nastreven, boeiende ontmoeting en verbinding van belang vinden. Waarbij we identificering, identiteit en imago belangrijke aspecten achten om ons staande te houden in een wereld die anders meer en meer van ons vervreemd, eenzaamheid creëert en uitsluiting voeding geeft. Thuis kwaliteit in ook eigen stad/dorp moet anno de 21^e eeuw opnieuw lading treffen.

Waarmee met name theaterprogrammering zich heden ten dage voor grote kwaliteitsslagen gesteld weet. Waar ze ook met de sterk toegenomen, veelal meer vluchtige vrijetijdsindustrie concurreert ten gunste van de lokaal betekenisvolle ontmoeting in steden vraagt dat hoge professionaliteit van programmeurs, theatertechnici, hospitality, marketeers, PR functionarissen etc.

Kunstenaars vertellen verhalen

Theaters bieden 'avondje aan'

Hoezeer we tegenwoordig ook entertainment op de podia van de Nederlandse Stadstheaters treffen is kwaliteit daar immer uitgangspunt; zijn authenticiteit, ambachtelijkheid, en met name verbeeldings- en zeggingskracht basiswaarden om tot programmering te komen. In onze theaters faciliteren we bovenal onze kunstenaars om ze hun verhalen goed te kunnen laten 'vertellen'. Waarbij de kunstenaar autonoom tot zijn/haar verhaal komt, dient het theater een dusdanige -context- programmering (traditie) te maken dat het de stad 'raakt' en verbindt. Waar de voorstelling immers veelal niet specifiek voor of in de speelstad is gemaakt en mogelijk vanuit andere context is ontstaan. Ofwel het theater zal daartoe binnen haar programmering relevantie en actualiteit nastreven. Waar nodig duidelijk moeten maken waarom het voor de potentiële bezoeker van belang is er kennis van te nemen, er in deel te nemen ook. Dat het hem of haar aangaat. Dat is meer dan marketing, wij benoemen daarbij tegenwoordig contextprogrammering ter stede, waarmee connectie met thema's van de stad verweven worden met de thema's (esthetiek of traditie) die de kunstenaar in de voorstelling aandraagt.

Daarbij behoeft een danser heden ten dage een andere theaterruimte en podium dan een (pop) muzikant, waar ook de orkestmusicus een andere ruimte nodig heeft dan een toneelspeler optimaal tot z'n recht brengt. Een musical met al haar decors en mooie muziek een nieuwe vorm van muziektheater (opera) is die zich bij voorkeur bediend van de modernste theatertechnieken. Het is van het grootste belang dat voorstellingen en concerten op de juiste podia en zalen terechtkomen, opdat 'het verhaal' van de kunstenaar optimaal kans van slagen geboden wordt. Akoestische omstandigheden doen er daarbij toe, theatertechnische ondersteuning (denk ook aan geavanceerde hijs-, geluids- en lichttechniek) maar ook de zicht- en hoorlijnen kunnen bepalend zijn. Comfort voor publiek is van belang, maar een theaterstoel zal ook nimmer 'lui' kunnen zijn, waar we immers 'deelname' van het publiek verlangen; 'uitgaan' doe je elders, je verbeelding laten prikkelen en je laten inspireren door het 'verhaal' van kunstenaars doe je in onze theaters. Hoezeer het ook heel aangenaam mag zijn deel je met honderden in het verhaal van de kunstenaar!

Kunstenaars zijn gewone mensen met bijzondere gaven

'Kunst is niet echt' sprak een bekend artiest, 'toch sta ik hier toch echt' sprak hij laconiek verder...

We spreken tegenwoordig veel over nepnieuws en ontkennen menigmaal (ook wetenschappelijke) waarheden. In al die gekkigheid zoeken we als individu naar duiding en richting. De podiumkunstenaar, noch beeldend kunstenaar, is daar mee bezig; hij/zij vertelt 'gewoon' het verhaal dat hem of haar bezighoudt. Ze houden u ook graag een spiegel voor of geven u een blik in verleden of toekomst, ze vergroten verhalen uit opdat u zich erdoor geprikkeld, verwonderd of verrast weet; uw voordeel ook mee kunt doen. Ze treden daartoe in andere personages die ze wel degelijk ook 'echt' ten tonele brengen. Om die 'werkelijkheid' neer te zetten dienen ze honderden, zo niet duizenden bezoekers gelijktijdig te overtuigen met hun 'kunsten'. Door hen mee te voeren in het verhaal dat ze willen vertellen. Waar ze dat verhaal zonder last of ruggespraak doen zijn ze vrij. Weten wij ons veelal ook geholpen in onze waarnemingskwaliteit, gescherpt in onze mening, geïnformeerd over een thema of ontwikkeling en gelaafd in onze honger naar informatie. Geprikkeld en verrast en mogelijk op nieuwe ideeën gebracht of 'simpel' waren we even in schoonheid ondergedompeld.

Als u ooit op zo'n plek als deze gestaan heeft weet u echter ook hoe moeilijk het is een grote groep te boeien, betrekken en te overtuigen... De podiumkunstenaar beoefent warempel een vak met het hem toegevalen talent dat slechts weinigen gegeven is ook nog goed te gebruiken.

In die wereld van ook zonnegoden mag ik elke dag verkeren. Zo kan het gebeuren dat ik, waar we ons immers meerdere zalen weten, Jaap van Zweden (inmiddels een van de beroemdste dirigenten ter wereld) in onze artiestenfoyer tref en ik hem voor mag stellen aan Jack Poels (leadzanger van Rowwen Heze) of Jochem Myjer waar ze allen gelijktijdig, maar in ander zalen bij ons optreden en elkaar niet kennen, noch elkaars kunsten verstaan.

Dat ik de komediespeler Johny Kraaikamp (sr) nog vlak voor zijn dood trof in een prachtige voorstelling ('Hoog Tijd') met de inmiddels ook overleden actrice van 'het grote toneel' van de jaren zestig Mary Dresselhuys. Hij aan mij vroeg of ik die "" ook al begroet had, zij andersom hem ook een niet weinig laetdunkende beschrijving toedichtte, overigens zittend in een kleedkamer zo ver als mogelijk van elkaar. Maar beiden, 'vakmensen tot in hun nerven', op die avond samen een topvoorstelling op ons toneel neerzetten.

De grootste theaterzalen van Nederland verenigen zich

‘Met de Theateralliantie maken we zelf weer grootschalig kwaliteitstheater mogelijk.’

Waar minister Zijlstra de Rijkssubsidie voor de podiumkunsten met 40% verminderde is schraalhans meester geworden, waarmee Nederland in Europa (na Malta) inmiddels trotse tweede is met het laagste subsidie voor de podiumkunsten per inwoner. Toen vervolgens de financiële crisis werd opgevolgd door de economische crisis konden ook de zogenaamde vrije producenten geen geld meer lenen bij onze banken om theaterproductie voor te bereiden. Van het ene op het andere jaar reduceerde daarmee het aantal voorstellingen in de grote zalen van 220 tot 100 stuks per jaar. Met de zes grootste vrij te bespelen zalen in Nederland hebben we ons toen samengepakt en de Theateralliantie opgericht met als doel grootschalig kwalitatief muziektheater weer mogelijk te maken. Waardoor PLT zich inmiddels anders dan voorheen als coproducent een extra rol weet. Een rol waarvoor we op zoek gaan naar mooi materiaal in binnen- en buitenland en theatermakers die het voor ons willen/kunnen maken. Inmiddels maakt onze stichting vele miljoenen omzet en won zij afgelopen jaar zes van de twaalf musical awards. In oktober stond daardoor bijvoorbeeld ook een wondermooie ‘Amadeus’ op ons podium, waarbij Mozart zich als aankomend en getalenteerd componist een weg baant in het door officials bevolkte kunstwereldje. Ofwel de gelijkenis met de huidige popmuzici gemakkelijk gemaakt kan worden. Negen acteurs, 35 zangers, 16 musici in een regie van Theu Boermans (Soldaat van Oranje) werden onder een ware sterrenregen bedolven.

PLT vijf en twintig jaar later

‘Alsmar in samenwerking met anderen en onderweg naar een Zuid-Limburgse plek als 3^e theaterhotspot van Nederland’

- Als inmiddels gefuseerde theaterorganisatie met Theater Heerlen en Theater Kerkrade actief vanuit een sterk verstedelijkte Parkstad Limburg (250.000 inwoners).
- Na verzelfstandiging uit de gemeentelijke organisatie (1995) groeide ze van krap 100.000 naar 255.000 echte theaterbezoekers in 2018.
- Weet zich daarmee belangrijke gangmaker in de Provincie Limburg waar immers de tweede Limburgse theaterorganisatie vanuit de helft aan stedelijkheid en bezoekers moet denken en werken.
- Naast en met haar ontwikkelden zich in haar directe omgeving partners als Cultura Nova (beeldend theater), schrit_tmacher (internationale dans), Orlando (kamermuziek) en IBE (Breakdance) tot belangrijke (inter)nationale festivals.
- Haar jaarlijkse turnover groeide van 3,5 miljoen gulden naar inmiddels zo’n € 11 miljoen (naast inmiddels ook zo’n 2,5 miljoen bij haar dochters Cultura Nova en schrit_tmacher *just dance* en € 5 miljoen bij haar partnerallianties).
- Ze maakte de slag van 65% subsidie naar 35% subsidie (c.q. van 35% naar 65 % eigen inkomsten) en realiseerde daarnaast een halvering van het subsidiebedrag per bezoeker.
- Ze vormde om van twee intern gerichte ambtelijke organisaties - met de rug naar elkaar toe - tot een naar buiten gekeerde netwerkorganisatie.
- Ze groeide van 250 naar 1.150 events per jaar en is daarmee de zesde speler van het land.
- Naast lokale speler verwierf zij belangrijke bovenlokale importantie, plaatste ze theater, stad en regio in meer internationaal perspectief.
- Ontwikkelde met 40% eenvoudig conventioneel en 60 % onconventioneel/complex aanbod een sterk artistiek profiel met groot draagvlak.
- Groeide van 35 naar 135 medewerkers en 50 vrijwilligers.
- Transformeerde van elite huis ($\leq 25\%$) naar inclusief huis voor bijna ‘allen’ (57% inwoners van de stad die haar theater bezoekt).
- Van twee zalen naar zeven podia (met capaciteiten van 146 en 900 naar 80, 100, 146, 368, 633, 1.103 en 1.500 bezoekers).
- Van 56 handtrekken naar 350 computergestuurde hijsmachines (van 500 tot 2.500 kg.), van honderd naar achthonderd schijnwerpers, maar

inmiddels ook acht piano's/vleugels, zeven geluidssets, drie beamers (tot 100.000 lumen) 18 liften, 103 toiletten en 135 kleedkamerspiegels, 258 m2 zonnepanelen.

- Startte met één, maar weet zich inmiddels vier subsidiënten.
- Heeft 3.500 ondersteunende, jaarlijks bijdragende, vrienden.
- Een organisatie die met zeven specialistische programmeurs, een uitgebreide technische en hospitality staf, een deskundig (social media) marketingteam, CRM en PR/voorlichting afdeling en modern datamanagement de toekomst tegemoet treedt.

Bovenal is zij op zoek naar passende kunstontwikkeling in ook lokale (programma) tradities; verhalen die tot de verbeelding spreken en bekliven. Wij spreken in dat verband liever van 'een avondje aan', dan van 'een avondje uit'.

De Stedelijke Cultuurregio Zuid.

'De 3^e theaterhotspot van Nederland'

In de laars van Limburg (Maastricht, Sittard-Geleen, Heerlen en Kerkrade) spreken we van de Stedelijke Cultuurregio Zuid (SCRZ), waar ruim 600.000 inwoners op maximaal 30 kilometer van elkaar wonen. Ingeval we de culturele dynamiek in de podiumkunsten vergelijken met bijvoorbeeld Den Haag (510.000) of Rotterdam (640.000) dan kunnen we stellen dat ze daar ruim voor onder doet (naar schatting max. van 50/60% telt). Er is dus nog veel te bereiken, waar we ons in straal van 50 kilometer zelfs ruim vier miljoen inwoners weten en derhalve niet onder hoeven doen voor de steden in de Randstad. De SCRZ weet zich echter een groot aantal gemeenten waarvan Maastricht (120.000) de grootste is, gelijk in Sittard-Geleen (92.500 inwoners) werkt haar theater echter primair voor de eigen gemeente. PLT (Heerlen en Kerkrade) opereert in Parkstad Limburg (255.000), edoch wordt ze door twee gemeenten aangestuurd/gesubsidieerd. De vier grote theaterzalen in de SCRZ kennen gelijke uitgangspunten en zijn vooral gebouwd voor de traditionele podiumkunsten (toneel, opera en dans en symfonische muziek). Het is helaas nog geen gebruik dat de perifere podia, zoals voor podia in steden als Den Haag of Rotterdam al wel gebruikelijk is, aanvullend aan elkaar werken. Met als gevolg dat aanbod in de onderlinge steden er nog grote gelijkenis vertoond en veel ander aanbod ontbreekt. Gelijk in Noordoost Brabant het geval is, maar ook in de regio Arnhem en Nijmegen of Enschede/Almelo/Hengelo het geval is. Gemeentebesturen zien daarbij onvoldoende in dat hun burgers mondialiseren en individualiseren (meer eigen keuzes maken), dat ze hun primaire 'thuis' ook ruimer ervaren dan de vierkante kilometer van vroeger. Ze mogelijk hun stad koesteren, maar veelal meer ook haar directe omgeving/regio als thuis 'beleven'. Waar de reistijd voor theaterpubliek voor menig aanbod van 18 minuten is verruimd naar zo'n 30 minuten of meer. Burgers niet zelden voor een bijzonder concert zelfs in het vliegtuig of hogesnelheidstrein stappen. Gemeenten derhalve niet meer met hun buurgemeenten moeten concurreren maar, zonder hun eigen identiteit geweld aan te hoeven doen, bovenlokaal en in een Europa van de regio's moeten acteren. Veel (kunst)subsidiegeld gaat aan kleinstedelijk denken en handelen verloren, waarmee veel publiek zich onbediend weet en menig talentvol kunstenaar kansen mist.

Subsidie verspilling door angst voor 'landjepik'

'Gebrek aan -divers- aanbod belangrijkste uitdaging'

In feite is met de sterk toegenomen voorkeuren van het publiek, meer nog de enorme diversiteit van het aanbod, welhaast geen enkele stad in Nederland - behoudens mogelijk de drie grootsten in het land - nog in staat adequaat theater- en concertaanbod te bieden. Als een groep van drie willekeurige burgers bijeen zit en autonoom een keuze bepalen voor gezamenlijk theaterbezoek zal het veelal niet of in geen maanden in de eigen stad voorhanden zijn. GEBREK AAN AANBOD is dan het geval! Een avondje Netflix of een reis naar verder gelegen theaters is dan het onbevredigend resultaat.

Toch heerst anno 2020 tussen menig buurttheater nog steeds 'vrees' voor elkaar. Waar ze in feite in gezamenlijkheid hun burgers met meer keuze (in titels en speeldata) kunnen bedienen. Het is daarbij voor u welhaast onvoorstelbaar maar bij menige buurgemeente in het land spreken theatercollegae van -ik citeer- 'landjepik'. Daarmee bedoelen ze dat aanbod door het buurttheater 'gepikt' is; het hen derhalve ontnomen wordt. Omdat ze allen dezelfde 'krenten in de pap' najagen gaan ze voorbij aan diversiteit in samenleving en kunstontwikkeling. Theaterdirecteuren en hun programmeurs zien zich een te kleine 'vijver' van aanbod en publiek. Gaan elkaar vanuit beperkte scoop vervolgens met subsidiegeld te lijf. Ongunstige financiële resultaten, zelfs onnodig grote tekorten op programmering voor lief nemend! Waarbij ze onnodig en teveel slecht gevulde zalen van een zelfde titel voor lief nemen. Vooral om niet onder te willen doen voor het buurttheater. Met hun gelijke focus op gelijk aanbod derhalve 'ander' aanbod aan de gehele regio voorbij laten gaan. Waarmee ze ook veel publiek met interesse voor dat andere aanbod missen. In grotere steden daarentegen corrigeert de aansturing van het stadsbestuur dat de theaters elkaar beconcurreren, bouwen ze onderscheidende podiumgebouwen en organiseren ze derhalve aanvullend aanbod. In regio's waar op korte afstand meerdere theaters in onderscheidende gemeenten staan bouwden ze echter veelal gelijke multifunctionele theatergebouwen.

Daarnaast heb ik vernomen dat men in het Maastrichtse bijvoorbeeld bang is; de buurstad zou azen op vestiging van de Philharmonie Zuid Nederland, Opera Zuid of Toneelgroep Maastricht. Waar ik dan weet dat die andere gemeente daar geen enkele behoefte aan heeft, noch de hoge kosten die daarmee gepaard gaan daarvoor op wil of kan brengen, of matching van Rijkssubsidie wil verzorgen. Genoemde onterechte 'angst' staat samenwerking in hoge mate in de weg. Persoonlijk acht ik die percepties bizar en verspilling van benodigde aandacht

voor echt belangrijke aspecten voor een dynamisch cultureel leven in stad en regio; ter verspilling van overheidsgeld ook.

Theatermakers hebben 'ruimte' nodig

'Grotere stedelijkheid biedt ruimer inspiratie en grotere publieke belangstelling'

Een toneel- of operagezelschap heeft ruime stedelijkheid, waarbij een minimale schaal van > 500.000 inwoners grotere kans biedt op continuïteit en grotere bewegingsvrijheid dan wanneer van een geringere schaal sprake is. Voor het Limburgs Symfonie Orkest is de schaal noodgedwongen zelfs al vergroot naar Zuid Nederland (ruim 3.500.000 inwoners). Opera- en toneelgezelschappen kunnen goed vanuit een kleinere stad opereren, maar zouden zich gedragen moeten weten door die ruimere regio. Samenwerkende theaters kunnen hen meer culturele dynamiek en inspiratie bieden dan concurrerende theaters hen nu menigmaal bieden. Waarbij die concurrerende sfeer tussen de theaters in de vaak toch al te kleine stedelijk gebieden hen beperken en ze moeite hebben zich goed tot die ene of de andere stad te kunnen verhouden. Integrale regionale publieksopbouw hen moeizamer gemaakt wordt. Temeer dat ene theater bijvoorbeeld de speeldatum in die andere stad wil en wetens niet aan haar publiek communiceert, waar ze immers bang is dat publiek naar die andere stad weglekt. Waarmee de bezoeker ruimere data keuze wordt onthouden, temeer het gezelschap niet zelfstandig in staat is daarin te voorzien. Waarmee niet zozeer publiek weglekt, maar in het geheel wegblijft!

Indien toneel- of operagezelschappen zich meer gedragen weten door meerdere steden in 'hun' regio maken zij op termijn ook meer kans op extra financiële ondersteuning vanuit die ruimere regio. Waarmee kunst- en kunstontwikkeling gediend is; verruiming van Rijkssteun ook meer kans maakt. Als geheel Zuid Limburg opstaat voor het toneel- en opera gezelschap in haar hoofdstad maakt zij meer kans die eerder genoemde 3^e theaterhotspot van Nederland te worden.

Geslaagde fusie Theater Kerkrade en Heerlen

‘Toegenomen stedelijke identiteit dient regionaal imago’

Ik weet me gelukkig met de collegialiteit in Kerkrade en Heerlen, dat met hun intensieve samenwerking verzesvoudiging van publiek in Kerkrade bracht met gelijktijdige groei van ruim 100.000 bezoekers in Heerlen tot samen inmiddels ruim 250.000 theaterbezoekers per jaar, met uitermate hoge inhoudelijke en artistieke waardering in binnen- en buitenland. Sinds beide steden autonomieit inleverden voor eenduidige bestuurlijke aansturing ontwikkelde zich per stad meer eigen theaterinvulling waarmee juist ook die hun stedelijke identiteit enorm gediend is. De Heerlenaar en Kerkradenaar weten zich meer dan ooit blij met het eigen theater. Amateur en professionele (internationale) kunstenaars weten zich er, meer dan voorheen, daarbij door de onderscheidende podia en toegenomen publieke belangstelling ook meer dan door aangetrokken. Professionaliteit en hospitality zijn verbeterd en ruimte voor theatermakers en talentontwikkeling is beter dan ooit tevoren toegenomen, waar subsidie niet is gegroeid en zelfs per bezoekers ernstig is afgenomen. Bovenal is het culturele klimaat er lokaal, regio- en euregionaal en internationaal in waarde en aanzien verbeterd.

In 1998 verruilde men de aldaar gebezigde vrijblijvende samenwerking tot integrale aansturing met groot succes als resultaat.

Rijkssubsidie voor de periferie versus de Randstad

'1 staat tot 10'

Doordat lokaal gemeenten niet samenwerken en te kleinschalig de Rijksoverheid tegemoet treden verhogen zij haar kansen niet op vergroting van Rijksbijdragen. Waar de periferie al weinig landelijk impact heeft krijgt ze derhalve ook weinig landelijke aandacht en/of taken in de kunsten toebedeeld, hetgeen geïllustreerd wordt door een Rijkssubsidie voor de podiumkunsten ad. zo'n € 1,54 in de periferie van Nederland tegenover de Randstad ad. zo'n € 154,-! Waar overigens ook de beschikbare middelen voor de podiumkunsten in de Randstad ver achterblijven bij die van bijvoorbeeld Duitse steden, waar de theater collega in mijn buurgemeente Aken (245.000 inwoners) factor tien meer subsidie (€ 28 miljoen) beschikbaar heeft dan PLT, hij wel in eigen orkest, toneel en operagezelschap dient te voorzien. NRW (met 18 miljoen inwoners) 26 operahuizen telt, waar we er in Nederland naast een gehalveerde Reisopera slechts één kennen. Nederland na Malta het minst podiumkunstsubsidie per inwoner beschikbaar heeft; op welhaast geen enkel podiumkunstengebied er wereldwijd nog wezenlijk toe doen.

Waar geloof in eigen kunnen, identiteit en imago herstellen kruipt de regio uit het diepste dal dat een Nederlandse regio in de laatste eeuw kende.

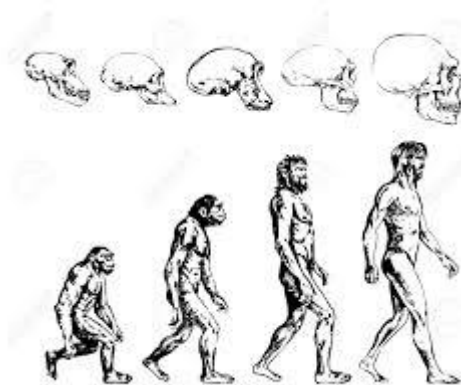
‘Culturele Lente’

Bij PLT weten publiek en kunstenaars zich, mede door de samenwerking van twee steden -Heerlen en Kerkrade- inmiddels serieuzer genomen dan voorheen. Waar we met de toegenomen kunstpresentatie ons meer de kracht van de verbeelding weten; waarmee onze burgers en onze talenten zich verwonderd weten, zich laten verbazen, behagen, maar meer nog ook bevraagd weten. Opdat ze zich daarmee beter bewapend weten tegen de vraagstukken van de toekomst, waardoor de humaniteit kan blijven overwinnen op de andere species. Opdat onze theaters met hun verhalen de ontmoetingsplek van de stad kunnen zijn, waar we verhalen met al onze inwoners delen. Een plek waar verbinden in haar DNA zit en de slagader vormt voor haar doen en laten. Een plek waar de kunst vrij spel heeft! Heel voorzichtig kruipt zo een regio uit een diep dal, waar ze tot voor tien jaar geleden op alle lijstjes onderaan stond heeft ze zich er inmiddels een paar weten af te schudden, zijn er echter nog decennia nodig om er weer helemaal bovenop te komen. Waar we immers de kracht van verbeelding voeden zullen we ons een betere toekomst weten zo leren we uit de bestudering van 70.000 jaar mensheid van Yuval Noah Harari.

11 januari 2020

Bas Schoonderwoerd

Parkstad Limburg Theaters

Haar gedeelde verhalen maken niet alleen de stad/regio, geven haar ook identiteit en imago, meer nog stimuleert ze creativiteit, voedt ze innovatief en verandervermogen van haar inwoners. Live gedeelde verhalen bestrijden tevens vereenzaming en vervreemding en dragen daarbij sterk bij aan thuisgevoel. Gedeelde verhalen sterken weerbaarheid voor ongewisse toekomst.